

Stanisław Mordwa

PREFERENCJE TURYSTYCZNE ŁÓDZKICH STUDENTÓW

Artykuł jest efektem badań percepcji przestrzeni Polski pod względem preferencji turystycznych wśród grupy studentów geografii Uniwersytetu Łódzkiego. Zwrócono uwagę na istniejącą zależność między zdolnością identyfikacji województw a preferowaniem ich do wypoczynku. Skonstruowano także szereg map mentalnych, określających preferencje turystyczne studentów.

Percepcja przestrzeni turystycznej Polski to główny temat niniejszego artykułu. Termin „percepcja” może być różnie rozumiany przez geografów¹. Większość z nich podkreśla, że **percepcja** jest procesem, na który mają wpływ zarówno czynniki zewnętrzne – środowiskowe, jak i wewnętrzne, wynikające z indywidualnych cech obserwatora. Z punktu widzenia prezentowanego artykułu, to w procesie percepcji subiektywnie określane są cechy środowiska. Wynikiem procesu percepcji środowiska jest **wyobrażenie**, które jest zarazem efektem, jak i przyczyną świadomego doświadczenia środowiska przez człowieka.

Dalsze dociekania dotyczą środowiska turystycznego Polski, rozumianego w trzech różnych zakresach:

- zagospodarowania przestrzennego (w tym bazy turystycznej),
- walorów turystycznych (antropogenicznych i przyrodniczych),
- oraz w aspekcie emocjonalnym (sentymenty, stereotypy).

Badania, dotyczące percepcji przestrzeni, na szerszą skalę rozwinęły się w krajach anglosaskich w latach sześćdziesiątych. W powstałych wtedy pracach zwrócono szczególną uwagę na badanie ludzkich wyobrażeń, postaw i preferencji. Podwaliny tego podejścia stworzyli K. Lynch (1960) oraz P. R. Gould (1966).

W Polsce badania naukowe w tym nurcie rozwinęły się w szerszym zakresie dopiero w połowie lat osiemdziesiątych. Próbę ukazania genezy geografii percepcji, jej problematyki badawczej, metodologii i stosunku do

¹ Szerzej problematykę tę przedstawiają prace H. Libury (1988) i M. Bartnickiej (1989).

innych nauk podjęli: M. Bartnicka (1985), B. Domański, H. Libura (1986), H. Libura (1991). Równocześnie wielu badaczy przedstawiło efekty swoich badań przeprowadzonych w skali miasta, regionu i kraju. Byli to: J. Słodczyk (1980, 1981), B. Domański, G. Praweńska-Skrzypek (1986), H. Libura (1988), M. Bartnicka (1989, 1991), U. Birek (1991), B. Domański (1991), S. Mordwa (1991), S. Podsiadlik (1992). Niektórzy badacze wskazują na praktyczną użyteczność prowadzonych w tym nurcie badań w planowaniu przestrzennym: „[...] taka kategoria jak wyobraźniowość winna być brana pod uwagę w planowaniu, jeśli stawia ono sobie za cel tworzenie środowisk adekwatnych do ludzkich potrzeb, i to potrzeb nie tylko materialnych” (Bartnicka 1989). Niezwykle istotne jest poznanie stosunku ludzi do otaczającej ich przestrzeni. Ujawnienie tego stosunku pozwala na lepsze zaplanowanie działań zmierzających do zbliżenia tej rzeczywistości do potrzeb i oczekiwań jednostek. Uwzględnienie preferencji turystycznych studentów geografii pozwala lepiej poznać potrzeby turystów krajowych i zagranicznych, ich oczekiwania i aspiracje.

1. PRZEDMIOT I METODY BADAŃ

W niniejszym opracowaniu za pierwszoplanowy przedmiot badań przyjęto rzeczywistość wyobraźniową, powstałą w wyniku interakcji między środowiskiem i świadomym podmiotem ludzkim. Zrezygnowano z opisu środowiska takim, jakie ono jest, gdyż ludzie reagują na nie tak, jak je postrzegają i interpretują. Celem badania było uzyskanie subiektywnego obrazu przestrzeni Polski, ujętej w aspekcie jej atrakcyjności turystycznej, a także identyfikacja czynników, które stanowią o atrakcyjności turystycznej Polski, oraz wpływu, jaki wywierają na oceny poszczególnych regionów kraju. Artykuł jest także próbą określenia świadomości przestrzennej, tj. zespołu faktów, opinii i wyobrażeń o przestrzeni badanej grupy.

Ponad ćwierćwiecze badań prowadzonych w zakresie podejścia percepcyjnego pozwoliło na wypracowanie przez poszczególnych badaczy wielu metod ujawniania różnych aspektów wyobrażeń przestrzeni: wartościującego, strukturalnego i emocjonalnego. W niniejszych badaniach sposób opracowania zebranego materiału oparto na metodzie P. R. Goulda, służącej badaniu aspektu wartościującego.

Podstawową metodą pozyskania informacji w przeprowadzonych badaniach była ankieta. Grupie studentów przedstawiono mapę Polski z podziałem administracyjnym, gdyż uznano, że podział ten jest najbardziej jednoznacznie postrzegany przez respondentów, godząc się jednocześnie z niejednorodnością poszczególnych województw pod względem turystycznym. Za istotne uznano

przeprowadzenie w przyszłości badań porównawczych z zastosowaniem podziału Polski na regiony turystyczne² lub regiony fizyczno-geograficzne.

Studenci mieli podać nazwy województw oraz nadać im rangi ze względu na atrakcyjność turystyczną w skali od 0 do 10, przy czym 10 otrzymywało województwo najbardziej atrakcyjne. Kolejną czynnością wykonaną przez respondentów było podanie czynników, którymi kierowali się, określając preferencje turystyczne, oddzielnie dla regionów atrakcyjnych i nieatrakcyjnych³.

Przebadanie niewielu osób umożliwiło wyeksponowanie indywidualnego charakteru wyobrażeń przestrzennych i pożądane obciążenie wyników walorami subiektywnymi. Poszczególne wypowiedzi ankietowanych są na tyle różne, iż w procesie agregacji danych dla takiej grupy respondentów nie traci się unikalnych, niezwykle istotnych cech ich wypowiedzi.

W procesie opracowywania danych R. P. Gould sumował rangi obszarów ważne ich współczynnikiem korelacji z przeciętną listą rang najbardziej zbliżoną do wszystkich szczegółowych rang. W niniejszym opracowaniu nie ma potrzeby przeprowadzania tak skomplikowanych przekształceń statystycznych. W związku z tym nadane przez respondentów rangi mnożono tylko przez tzw. **współczynnik wiarygodności** każdego ankietowanego. Współczynnik wiarygodności respondenta określono na potrzebę niniejszych badań na podstawie liczby poprawnie podanych nazw województw (w %). Za istotne bowiem uznano wzbogacenie oryginalnych rang, podanych przez ankietowanego, o jego poziom znajomości poszczególnych regionów Polski.

Oryginalne rangi pomnożone przez współczynnik wiarygodności sumowano oddzielnie dla każdego województwa. Otrzymane wyniki dla wszystkich województw przekształcono na skalę od 0 do 100 według wzoru (odpowiednio zmodyfikowanego z metody R. P. Goulda):

$$W_j = \frac{R_j - R_{\min}}{R_{\max} - R_{\min}} \cdot 100,$$

gdzie: W_j – oznacza wartość sumy rang uwiarygodnionych, przeliczoną na skalę punktową od 0 do 100; R_j – suma rang uwiarygodnionych dla województwa; $R_{\min}$ – najniższa suma rang uwiarygodnionych (dla województwa najmniej atrakcyjnego); $R_{\max}$ – najwyższa suma rang uwiarygodnionych (dla województwa najbardziej atrakcyjnego).

Na podstawie tak przeliczonych sum rang uwiarygodnionych wykreślono kartogramy atrakcyjności turystycznej województw Polski. Na mapach tych 0 pkt przypisane jest do województwa postrzeganego jako najmniej atrakcyjne,

² Patrz mapa opracowana przez p. Mileską pt. *Atrakcyjność turystyczna krajobrazu i regiony turystyczne*, zawarta w *Narodowym atlasie Polski*.

³ Pytanie w ankiecie miało charakter otwarty.

natomiast 100 pkt do województwa najbardziej atrakcyjnego. Przeliczanie sumy rang uwiarygodnionych na skalę od 0 do 100 pkt ma na celu uzyskanie możliwości porównywania map.

Na mapach dodatkowo wykreślono tzw. **linię obojętności**. Oddziela ona obszary postrzegane jako atrakcyjne od postrzeganych jako nieatrakcyjne. Linia obojętności jest izolinia przybierającą niewiarygodną wartość 5 (pięć)⁴. Wartość 5 była oddzielnie mnożona przez współczynnik wiarygodności każdego respondenta, a następnie przeliczona na skalę 0–100. Wartość linii obojętności wskazuje na stopień koncentracji rang przypisywanych poszczególnym jednostkom przestrzennym. Im wartość ta bliższa jest 100, tym bardziej skoncentrowane są rangi określające negatywny stosunek do obszaru, co oznacza istnienie w danej grupie respondentów regionu określanego jednoznacznie negatywnie. Odwrotnie jest, gdy wartość linii obojętności zbliża się do 0. W tym przypadku w badanej grupie zostanie zidentyfikowany region określany jednoznacznie pozytywnie.

W przeprowadzonych badaniach ankietowych udział wzięło 33 studentów III roku geografii UŁ, z czego 12 osób mieszkało na stałe w Łodzi, a pozostali stanowili grupę zamiejscowych. Na rys. 1 przedstawiono stopień podobieństwa pomiędzy odpowiedziami respondentów, mierzony współczynnikiem korelacji rang Spearmana, oddzielnie dla każdej pary respondentów. Jak wynika z wykresu, tylko w przypadku 16,3% par respondentów⁵ występuje istotna korelacja⁶.

W grupie zamiejscowych istotną korelację zanotowano w przypadku 17,7% par, natomiast w grupie łódzian liczba takich par stanowi tylko 12,1%⁷. Można więc stwierdzić, że wypowiedzi łódzian są bardziej zróżnicowane, a uśredniony ich obraz w postaci rys. 4 jest uboższy. Niewłaściwym wydaje się więc agregowanie, a następnie uśrednianie i standaryzowanie oryginalnych, tak różnych wypowiedzi dla jeszcze większej grupy respondentów.

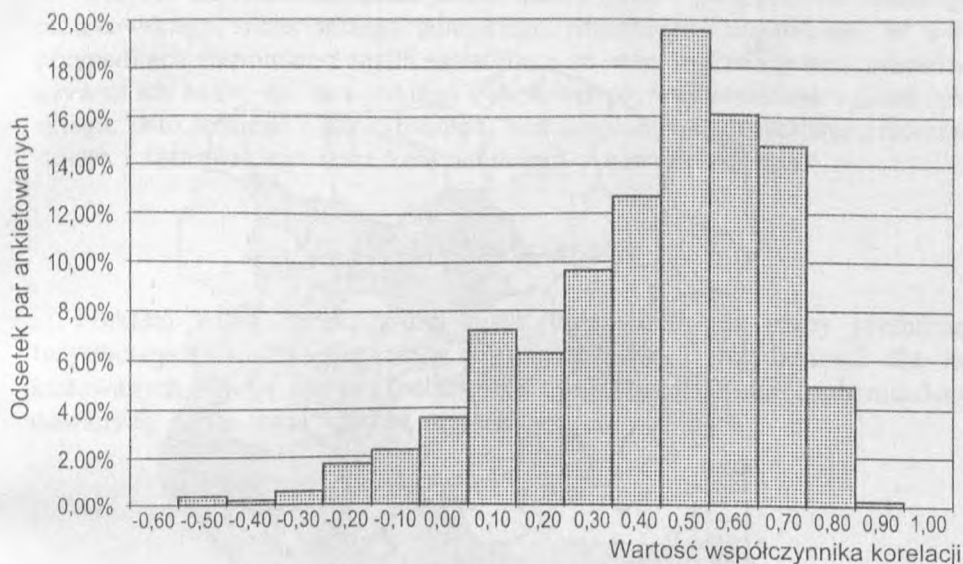
Powszechnie znany w geografii percepcji i socjologii miasta jest fakt, że przestrzeń nie jest jednakowo rozpoznawana i kojarzona przez wszystkich respondentów. Tak więc w przypadku słabej znajomości przestrzeni przypisywane jej rangi mogą być częstokroć przypadkowe. W niniejszym artykule założono, że rangi nadawane przez osoby słabiej kojarzące województwa są mniej istotne i w dalszym procesie zostały pomniejszone o wskaźnik wiarygodności poszczególnych respondentów. Na rys. 2 przedstawiono

⁴ Jest to środkowa wartość w skali 0–10, według której respondenci określali atrakcyjność turystyczną Polski.

⁵ To jest 86 spośród 528 wszystkich par.

⁶ Wartości współczynnika korelacji rang Spearmana od 0,6 do 0,81.

⁷ Spośród 252 par mieszanych (łódzianin-zamiejscowy) liczba par wykazujących istotną korelację stanowi 16,3%.

Rys. 1. Rozkład wartości współczynnika korelacji między wypowiedziami poszczególnych respondentów

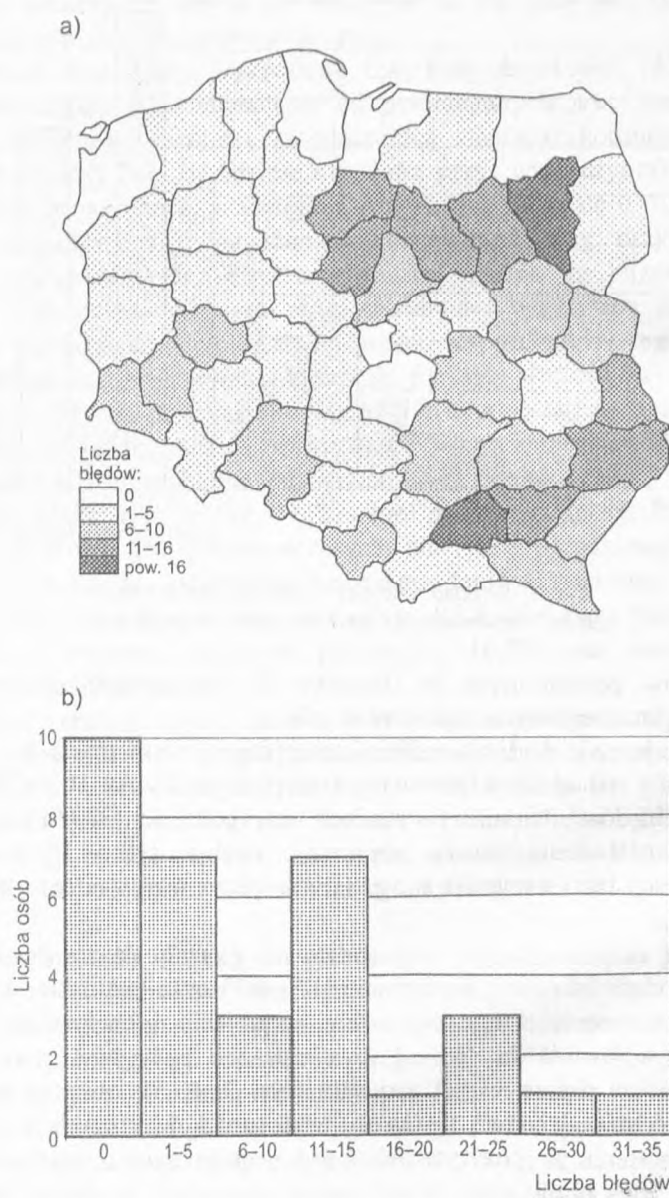
liczbę błędów popełnionych w stosunku do poszczególnych województw oraz przez poszczególnych ankietowanych.

Słaba znajomość podziału administracyjnego Polski przez studentów III roku geografii wzbudziła zdziwienie i zaniepokojenie⁸. Aż 16 osób popełniło więcej niż 5 błędów⁹. Najniższy wskaźnik wiarygodności (32,6%) zanotowano w przypadku studenta, który poprawnie nazwał tylko 16 województw; w konsekwencji tego wszystkie rangi nadane przez tego studenta pomnożono przez 32,6%.

Najslabiej rozpoznawanymi województwami okazały się: tarnowskie (właściwą nazwę podało 16 osób), łomżyńskie (17 osób) oraz toruńskie, wrocławskie, ciechanowskie, ostrołęckie, rzeszowskie, zamojskie i chełmskie. Wszystkie wymienione województwa tworzą dwa wyraźne pasy *terra incognita*. Jak przedstawiono w dalszej części artykułu (rys. 3, 4, 5), obszary te stanowią grupę województw „środka”, tj. takich, w stosunku do których nie zanotowano silnych preferencji (pozytywnych bądź negatywnych), leżących w strefie graniczącej z linią obojętności. Warto zatem zauważyć, że właśnie obszary bez wyraźnych dominant, cech, elementów wyróżniających je spośród innych, są najslabiej znane i percypowane.

⁸ Niemniej jednak celem niniejszych badań było ukazanie studenckich wyobrażeń przestrzeni, nawet tych nie popartych wiedzą o tej przestrzeni. Analizę postanowiono kontynuować.

⁹ Za błąd uznawano nadanie województwu nieprawidłowej nazwy bądź nienadanie jej wcale.

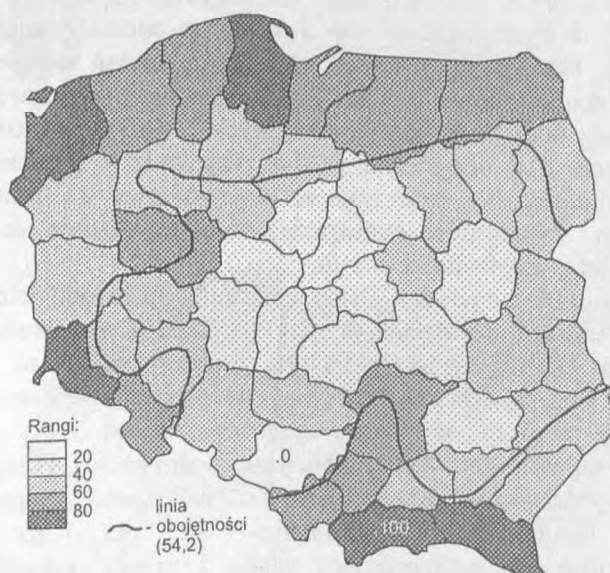

Rys. 2. Liczba popełnionych błędów: (a) w stosunku do poszczególnych województw;
(b) przez poszczególnych studentów

Wszyscy studenci bezbłędnie podali nazwy tylko 6 województw: łódzkiego, piotrkowskiego, szczecińskiego, gdańskiego, elbląskiego i suwalskiego. W wielu przypadkach respondenci mylili sąsiadujące ze sobą województwa i zamiennie używali ich nazw, np. zamojskiego i chełmskiego, wałbrzyskiego i jeleniogórskiego, ostrołęckiego i łomżyńskiego, wrocławskiego i toruńskiego, rzeszowskiego i tarnowskiego oraz krośnieńskiego i nowosądeckiego.

2. MAPY PREFERENCJI

Efektom badań atrakcyjności turystycznej Polski są mapy preferencji turystycznych, zawierające oceny jej użyteczności i przydatności dla ankietowanych. Mogą też one pełnić rolę „przewodnika” dla osób niezdecydowanych, gdzie mają spędzić np. wakacje.

Rys. 3. Preferencje turystyczne studentów geografii

Ujawniony na rys. 3 rozkład preferencji turystycznych jest zasadniczo zbieżny z oczekiwaniami. Najbardziej atrakcyjne okazały się województwa: nowosądeckie (100 pkt) i krośnieńskie (98,3 pkt) w Karpatach, jeleniogórskie (80,6 pkt) w Sudetach oraz gdańskie (93,6 pkt) i szczecińskie (82,3 pkt) na Wybrzeżu. Zatem najbardziej atrakcyjne są regiony górskie, nadmorski i – na co wskazuje przebieg linii obojętności – pojezierny. Ponadto przebieg tej linii określa zachodnie obszary Polski jako bardziej atrakcyjne turystycznie od obszarów na wschodzie. Wszystkie województwa po „atrakcyjnej stronie”

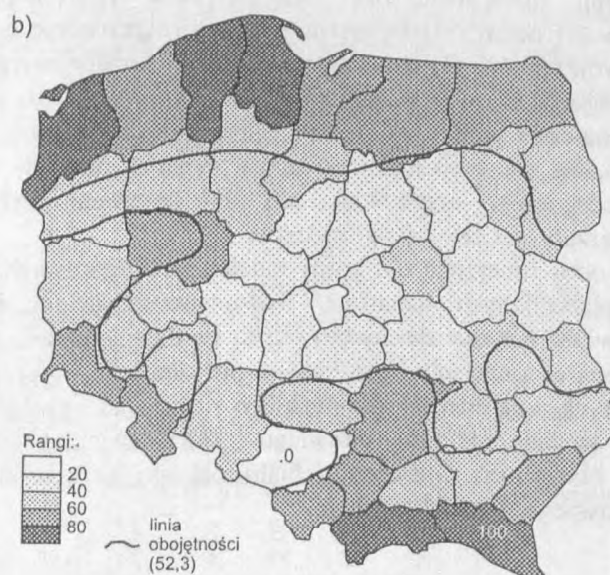
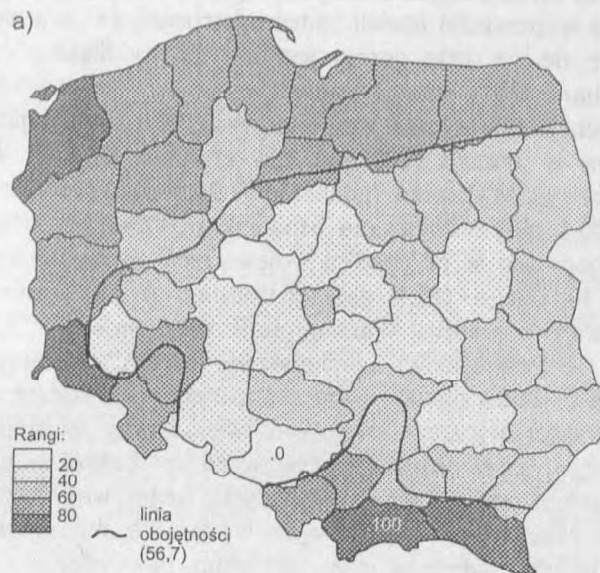
linii obojętności charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi bądź ich ośrodki miejskie mają wiele walorów antropogenicznych. Jak się okazało, respondenci w stosunku do tych obszarów najczęściej powoływali się właśnie na walory ich środowiska przyrodniczego i antropogenicznego oraz na dobre zagospodarowanie turystyczne¹⁰. Większy stopień koncentracji zanotowano w przypadku ocen negatywnych (rangi 0–3), na co wskazuje wartość linii obojętności 54,2 pkt. Jednoznacznie nieatrakcyjnym regionem jest województwo katowickie (0 pkt). Ten największy w Polsce region przemysłowy jest zarazem postrzegany jako obszar klęski ekologicznej. Jądrzem dużego, nieatrakcyjnego turystycznie obszaru jest region łódzki¹¹. Monotonny krajobraz, zanieczyszczenie środowiska, brak znacznych obiektów kultury materialnej – oto powody negatywnego potraktowania przez respondentów możliwości wypoczynku i rekreacji na obszarze, z którego w większości pochodzą i w którym się uczą. Wniosek ten nie potwierdza też większości autorów (Gould, White 1974, Libura 1988, Bartnicka 1989, Mordwa 1991), jakoby miejsca zamieszkania uzyskiwały podwyższone rangi. Zjawisko to wymienieni autorzy uzasadniają oddziaływaniem czynników emocjonalnych. Ich wpływ w trakcie niniejszych badań się nie potwierdził. Obszarowi Polski Środkowej respondenci najczęściej przypisywali negatywne skutki cywilizacji oraz brak „miejs ciekawych”. Na rys. 3 można zauważyć wyraźne wygięcia linii obojętności wokół województw legnickiego i tarnobrzskiego, zaliczające te przemysłowe województwa do grupy obszarów nieatrakcyjnych. Świadomość ekologiczna studentów zdaje się przewyższać sentymenty, więzy międzyludzkie i in.

Mapy preferencji turystycznych sporządzono także oddzielnie dla grupy studentów na stałe mieszkających w Łodzi (łódzian) oraz studentów mieszkających poza Łodzią (zamejscowych). Zasadniczy układ województw atrakcyjnych i nieatrakcyjnych, wyrażony na mapach preferencji tych grup (rys. 4a, b), nie różni się od układu opisanego na rys. 3.

W opinii łódzian (rys. 4a) największe walory turystyczne posiadają województwa położone w górach (województwo nowosądeckie – 100 pkt), na Wybrzeżu (województwo szczecińskie – 84,8 pkt) i na pojezierzach. Wyższe noty uzyskało województwo pilskie i przede wszystkim województwo łódzkie (42,4 pkt). Wartość linii obojętności – 55,7, wskazuje na większą koncentrację rang negatywnych respondentów (0–3 pkt). Obniżone zostały oceny dotyczące województw wschodnich: białostockiego, zamojskiego i przemyskiego. Natomiast najsłabiej preferowane województwa pod względem wypoczynku w nich to: katowickie (0 pkt) i konińskie (15,2 pkt).

¹⁰ Jednak nie pod każdym względem odpowiadające wymogom.

¹¹ Województwo łódzkie uzyskało 24,8 pkt, skierniewickie 25,1 pkt, piotrkowskie 27,7 pkt, sieradzkie 27,3 pkt, konińskie 21,3 pkt, płockie 27,9 pkt.

Rys. 4. Preferencje turystyczne studentów: (a) mieszkających na stałe w Łodzi;
(b) mieszkających na stałe poza Łodzią

W tym przypadku wyraźnie zadziały postawy emocjonalne Łódzian, którzy podkreślali nieatrakcyjność innych regionów kraju, gdyż prawdopodobnie przez swoje wypowiedzi chcieli zademonstrować, że „ich województwo” nie jest aż takie złe, że dużo gorszy jest np. Górny Śląsk.

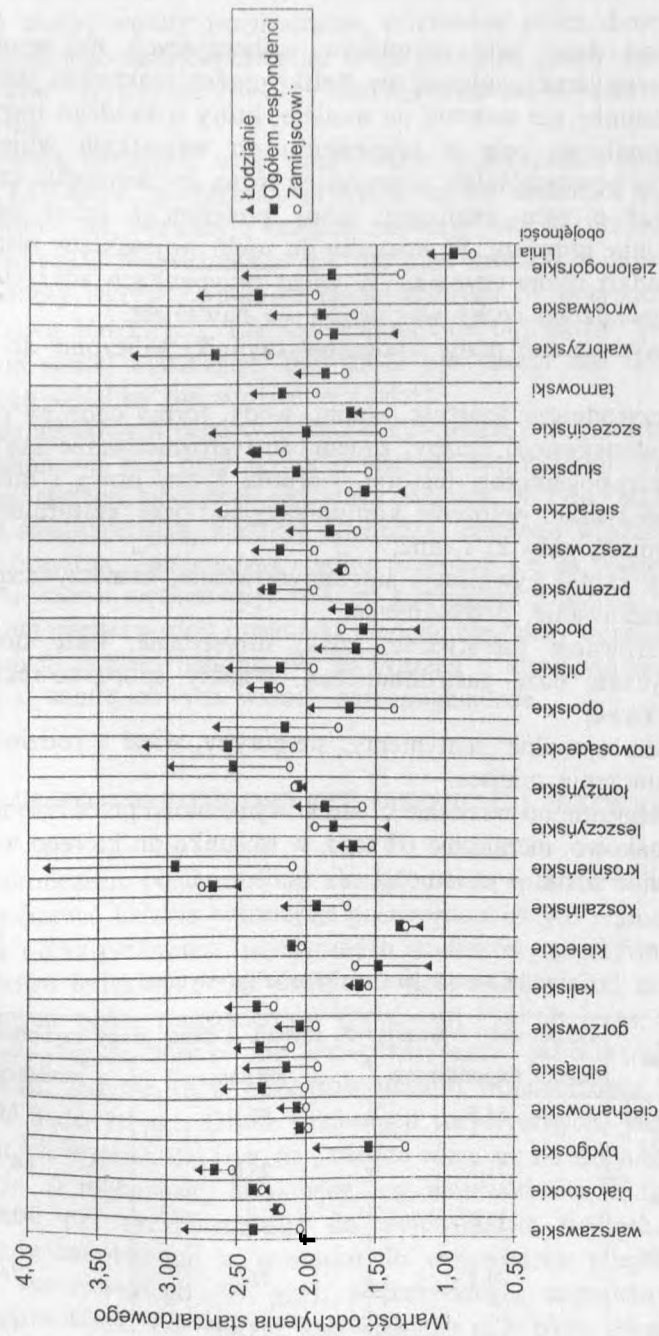
Nieco odmienne fakty można zauważyć na rys. 4b, na którym przedstawiono preferencje turystyczne zamiejscowych. Dla nich najatrakcyjniejsze są województwa w górach (100 pkt dla krośnieńskiego i 98,9 pkt dla nowosądeckiego), na Wybrzeżu (gdańskie – 94,8 pkt, słupskie – 81,2 pkt, szczecińskie – 80,1 pkt) i Pojezierzu Mazurskim. Obniżkę ocen w stosunku do Łódzian zanotowano w przypadku województw: gorzowskiego, pilskiego, bydgoskiego i łódzkiego (15,5 pkt), natomiast 0 pkt znowu przypadło województwu katowickiemu. Wartość linii obojętności – 52,3, pozwala jednak sądzić, iż zamiejscowi „laskawszym okiem” oceniają przestrzeń turystyczną Polski. Podwyższone oceny otrzymały województwa nadmorskie oraz – co charakterystyczne – województwa „ściany wschodniej”¹². Taki obraz wyobrażeń przestrzennych zamiejscowych jest konsekwencją przyjętego przez nich kryterium oceny, którym okazały się negatywne skutki cywilizacji, kryterium stosowanego bez wyjątków do wszystkich regionów.

Na rys. 5 przedstawiono stopień, w jakim poszczególne województwa postrzegane są przez ankietowanych¹³. Najbardziej jednoznaczne oceny od respondentów uzyskały województwa ocenione jako najmniej atrakcyjne: katowickie ($\sigma_j = 1,48$), konińskie (1,32) i bydgoskie (1,55) – przebiega przez jego obszar linia obojętności oraz skierniewickie (1,58) i płockie (1,59) – uzyskujące oceny niskie. Natomiast największe rozproszenie ocen uzyskano w przypadku województw: (1) najatrakcyjniejszych – krośnieńskiego ($\sigma_j = 2,94$) i nowosądeckiego (2,57); (2) bielskiego (2,66) i krakowskiego (2,68) – atrakcyjnych, ale sąsiadujących z Górnym Śląskiem; (3) wałbrzyskiego (2,67) – atrakcyjnego, ale zanieczyszczonego przez przemysł oraz (4) w przypadku łódzkiego – ocenianego negatywnie, ale pod wpływem czynników emocjonalnych zdarzały się też oceny wysokie.

Zmienność ocen zmierzona dla grupy Łódzian i zamiejscowych jest podobna jak dla ogółu przebadanych studentów. Warto zauważyć jednak, że w przypadku aż 40 województw oceny zamiejscowych są bardziej jednoznaczne niż oceny Łódzian. Mniejsze rozproszenie ocen Łódzian potwierdzono w przypadku negatywnie ocenianych województw: konińskiego i katowickiego (zauważono już ten fakt przy analizie rys. 4b), płockiego i skierniewickiego oraz leżących w pobliżu linii obojętności województw: białostockiego, krakowskiego, leszczyńskiego, łomżyńskiego i wrocławskiego.

¹² Z wyjątkiem województwa białkopodlaskiego.

¹³ Stopień ten zmierzono, obliczając odchylenie standardowe (σ_j) wszystkich rang uwiarygodnionych, nadanych danemu województwu przez określoną grupę respondentów.

Rys. 5. Rozproszenie rang uwiarygodnionych, przypisanych poszczególnym województwom

3. CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE WYOBRAŻENIE

Przedstawioną dalej listę czynników wpływających na wyobrażenia atrakcyjności turystycznej województw Polski można traktować jak swoisty model ocen. Niemniej nie stanowi on modelu, który u każdego respondenta odgrywałby jednakową rolę w odniesieniu do wszystkich województw. W odniesieniu do poszczególnych województw różna jest hierarchia czynników (wspominano już o tym, analizując mapy preferencji); jedne odgrywają większą rolę, a inne mniejszą. W stosunku do wielu województw respondenci stosowali nierzadko różne czynniki. W wielu przypadkach zdarzyło się, że przypisane województwu cechy wykluczają się nawzajem.

Wszystkie wymienione przez studentów czynniki zaliczono do 5 grup, a mianowicie:

- walory przyrodnicze: lesistość, klimat, wody, formy ochrony przyrody, dziką naturę, intensywność rzeźby, zmienność i zróżnicowanie krajobrazu;
- walory antropogeniczne: historię, warunki życia, pracy i mieszkania, położenie geopolityczne, położenie komunikacyjne, życie kulturalne, kształt urbanistyczny miast, zabytki i inne;
- negatywne skutki cywilizacji: uprzemysłowienie, zanieczyszczenie środowiska, zurbanizowanie, przeludnienie;
- zagospodarowanie turystyczne: szlaki turystyczne, bazę noclegową, ośrodki turystyczne, bazę gastronomiczną, obiekty sportowo-rekreacyjne, obiekty rozrywkowe;
- czynniki emocjonalne: sentymenty, stereotypy, więzi z rodziną, znajomymi i inne znaczenia miejsca.

W tab. 1 uwzględniono wszystkie czynniki wymienione przez respondentów, traktując je jednakowo, niezależnie od tego, w stosunku do którego województwa dany czynnik został wymieniony.

Tabela 1

Czynniki kształtujące preferencje turystyczne

Wyszczególnienie	Udział osób wskazujących czynnik z danej grupy czynników wśród:		
	ogółu respondentów	łódzian	zamiejscowych
Walory przyrodnicze	54,5	83,3	7,6
Negatywne skutki cywilizacji	51,5	25,0	66,7
Zagospodarowanie turystyczne	39,4	33,3	42,9
Walory antropogeniczne	24,2	41,7	19,0
Czynniki emocjonalne	12,1	25,0	4,8

Źródło: Ankieta.

Ogół respondentów, określając atrakcyjność turystyczną Polski, najczęściej brał pod uwagę walory przyrodnicze, oferowane przez dane województwo, oraz stopień jego zanieczyszczenia. Dwie następne grupy czynników: zagospodarowanie turystyczne i walory antropogeniczne również odegrały niepoślednią rolę.

Odmiennej hierarchii ocen zanotowano w przypadku łódzian i zamiejscowych. Łódzianie, mieszkańcy drugiego co do wielkości miasta w Polsce, zdecydowanie na pierwszym miejscu stawiają walory przyrodnicze miejsca ich wypoczynku. Najważniejszy jest dla nich kontakt z naturą. Zauważono także znaczny wpływ czynników emocjonalnych (w przypadku rangowania województwa łódzkiego). Łódzcy respondenci najrzadziej powołują się na negatywne skutki cywilizacji. Być może nie chcieli oni widzieć w Polsce tego, czego woleliby nie widzieć w Łodzi?

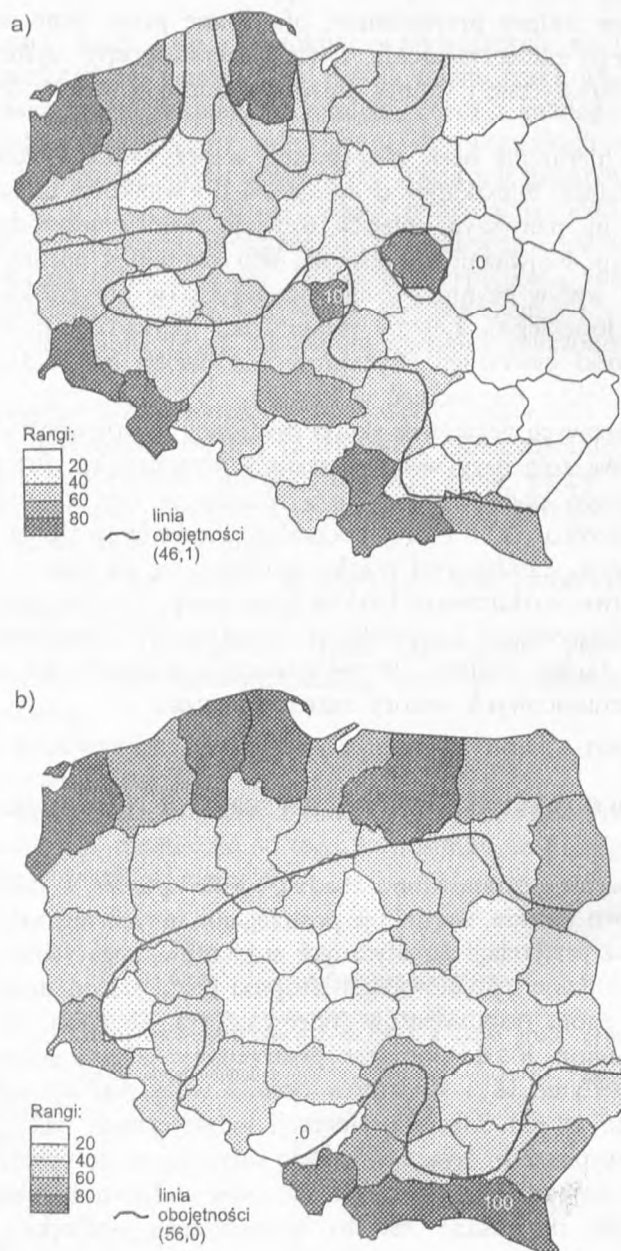
Dla zamiejscowych negatywne skutki cywilizacji w województwie odgrywają pierwszoplanową rolę przy wyborze miejsca wypoczynku. Prawdopodobnie przyczyną takiego podejścia jest duża różnica w tym zakresie pomiędzy Łodzią a miejscowością, z której pochodzą. Pierwsze wrażenie musiało być niezbyt korzystne. Zamiejscowi rzadko powołują się na walory przyrodnicze (można to znowu wytłumaczyć bliskim kontaktem z naturą podczas pobytu w rodzinnej miejscowości) i czynniki emocjonalne przy określaniu preferencji turystycznych danego regionu. W tej sytuacji o atrakcyjności województwa decydują u zamiejscowych walory antropogeniczne.

4. MIEJSKO-PRZEMYSŁOWY TYP PREFERENCJI PRZESTRZENNYCH

Na zakończenie postanowiono zbadać, na ile sposób, w jaki postrzegane jest województwo łódzkie, warunkuje postrzeganie innych regionów. Zaznaczyć należy, że obraz preferencji turystycznych studentów, negatywnie oceniających województwo łódzkie¹⁴, w niewielkim stopniu różni się od mapy preferencji turystycznych ogółu respondentów (porównaj rys. 6b i rys. 3). Potwierdza to fakt, że region łódzki nie jest postrzegany jako atrakcyjne miejsce wypoczynku. Jedynie 18% studentów oceniło województwo łódzkie w granicach od 8 do 10 pkt. Obraz preferencji turystycznych, jaki uzyskano na podstawie ich wypowiedzi (rys. 6a), bardzo różni się od dotychczas opisanych.

Na rys. 6 najbardziej atrakcyjne jest województwo łódzkie (100 pkt), natomiast 0 pkt przypisane jest do województwa siedleckiego. Wyraźny wzrost rang zanotowano w stosunku do województw miejskich i przemysłowych: warszawskiego (97 pkt), wałbrzyskiego, częstochowskiego (62,2 pkt), krakowskiego (83 pkt) i katowickiego (27 pkt). Negatywne skutki

¹⁴ Dotyczy to 22 ankietowanych, którzy nadali temu województwu rangi od 0 do 3.

Rys. 6. Preferencje turystyczne studentów: (a) pozytywnie oceniających województwo łódzkie (rangi 8–10); (b) negatywnie oceniających to województwo (rangi 0–3)

cywilizacji nie mają większego wpływu na uzyskany obraz. Tym bardziej że największy spadek ocen zanotowano w przypadku województw położonych wzdłuż wschodniej granicy Polski (białostockie 11 pkt, lubelskie 11 pkt, przemyskie 12 pkt, siedleckie 0 pkt, zamojskie 4 pkt) oraz województw: elbląskiego (46,4 pkt) i słupskiego (40,6 pkt.). Te osoby, którym bardzo podoba się Łódź, pragną wypoczywać w podobnych warunkach także w innych regionach kraju, gdyż kierują się głównie walorami antropogenicznymi i sentymentami. Walory przyrodnicze są w mniejszym stopniu celem wyjazdów rekreacyjno-wypoczynkowych tej grupy respondentów.

5. WNIOSKI KOŃCOWE

W ostatnich latach w Polsce coraz częściej mówi się o turystyce jako o źródle powiększenia dochodu narodowego. Uzyskany w trakcie badań układ województw, ocenianych jako atrakcyjne turystycznie, nie budzi zaskoczenia. Jak przewidywano, za najbardziej atrakcyjne są uznawane województwa położone w górach, na Wybrzeżu i na pojezierzach. Jednocześnie niewiele osób wskazało województwa Polski Środkowej i Wschodniej jako preferowane miejsca wypoczynku. Zauważono, iż województwa „grupy środka” są jednocześnie najsłabiej rozpoznawane i kojarzone przez przebadane osoby.

Należy wspomnieć, iż przebadane osoby, określając atrakcyjność turystyczną poszczególnych województw, najczęściej kierowały się ich walorami przyrodniczymi i obecnością (nieobecnością) negatywnych skutków cywilizacji. Zauważono przy tym, że osoby stale mieszkające w Łodzi powołują się częściej na walory przyrodnicze ocenianego obszaru, natomiast respondenci z miejscowości podłódzkich na czynniki związane z negatywnymi aspektami działalności człowieka w przestrzeni. Warto też podkreślić, że w trakcie badań ujawniony został miejsko-przemysłowy typ preferencji przestrzennych, reprezentowany przez osoby, które atrakcyjność przestrzeni turystycznej postrzegają przez pryzmat obecności na jej obszarze dużych miast bądź okręgów przemysłowych.

LITERATURA

- Bartnicka M., 1985, *Wyobrażenia przestrzeni i ich badanie*, „Etnografia Polska”, nr 2/29.
Bartnicka M., 1989, *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy (studium geografii percepcji)*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 2.
Bartnicka M., 1991, *Spółeczna struktura stanu zagospodarowania przestrzennego Warszawy*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 3-4.

- Birek U., 1991, *Ocena atrakcyjności turystycznej Polskich Karpat przez studentów geografii UJ*, „Zeszyty Naukowe” UJ, Prace Geograficzne, z. 87.
- Domański B., 1991, *Park narodowy w świadomości społecznej*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 3-4.
- Domański B., Libura H., 1986, *Geograficzne badania wyobrażeń, postaw i preferencji*, „Przegląd Geograficzny”, z. 58.
- Domański B., Praweńska-Skrzypek G., 1986, *Przestrzenne zróżnicowanie wyobrażeń o mieście na przykładzie Jarosławia*, „Folia Geographica”, ser. Geogr. Oecon., z. 19.
- Gould P. R., 1966, *On Mental Maps*, „Discussion Paper”, No. 9, Michigan University.
- Gould P. R., White R., 1974, *Mental Maps*, Harmondsworth.
- Libura H., 1988, *Badania wyobrażeń geograficznych na przykładzie mieszkańców Sanoka*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 1.
- Libura H., 1991, *Struktura wyobrażeń i postaw wobec miasta*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 3-4.
- Lynch K., 1960, *The Image of the City*, Cambridge (Mass).
- Mordwa S., 1991, *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Łodzi*, „Kronika Miasta Łodzi”, z. 2.
- Narodowy atlas Polski, 1973-1978, PAN-Ossolineum.
- Podsiedlik S., 1992, *Percepcja przestrzeni turystycznej Polski przez studentów geografii*, Praca magisterska obroniona w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego.
- Słodczyk J., 1980, *Miejsce zamieszkania, zatrudnienia i wypoczynku preferowane przez studentów Wrocławia*, „Opolskie Roczniki Ekonomiczne”, nr 10.
- Słodczyk J., 1981, *Atrakcyjność regionów kraju w opinii studentów wyższych uczelni*, „Opolskie Roczniki Ekonomiczne”, nr 11.

Katedra Gospodarki Przestrzennej
i Planowania Przestrzennego UŁ

Stanisław Mordwa

TOURIST PREFERENCES OF ŁÓDŹ STUDENTS

(Summary)

Research tourist preferences in voivodeship scale is a subject of this paper. Results of this study are not surprise. The more attractive voivodeships in students opinion are voivodeships in mountains, on the Baltic Coast and in Lakes Province. Voivodeships in Central and East Poland are preferred only by a several respondents. There are in Poland a group of voivodeships which are not properly recognised and identified; i.e. toruńskie, włocławskie, ciechanowskie, ostrołęckie, rzeszowskie, zamojskie and chełmskie. It's *terra incognita* without strong positive or negative preferences. Watching for a places to take a rest students first of all pay attention to it's natural advantages (mostly inhabitants of Łódź) and ecological situation (mostly residents of Łódź Region cities). During the studies there was revealed a specific type of preferences. Several people prefer first of all a big urban and industrial agglomerations.